

Gewone dwergvleermuis onder betimmering. Foto Evert-Jan Slot

Risico's bij na-isoleren van huizen

Vleermuizen doen beroep op nieuw kabinet: deel 1

Afgelopen zomer keurde staatssecretaris Van Dam van het ministerie van Economische Zaken de 'Gedragscode natuurinclusief renoveren' in beginsel goed. De gedragscode is ontwikkeld om bij het isoleren van gebouwen negatieve effecten op beschermde soorten te voorkomen bij de uitvoer van het ambitieuze project Stroomversnelling. De Zoogdiervereniging is kritisch over de gedragscode en diende een zienswijze in.

Sander Bouwens, Piet Bergers en Marcel Schillemans

In september 2013 sloot de Nederlandse overheid, samen met ruim veertig andere partijen, het Energieakkoord voor duurzame groei. Eén van de ambities uit het akkoord is dat in 2050 de gehele Nederlandse woningvoorraad energieneutraal is. Dat betekent dat elke Nederlandse woning, zowel koop als huur, dan evenveel of meer energie opwekt dan er voor die woning verbruikt wordt.

Stroomversnelling Om invulling te geven aan de hoge ambities van het Ener-

gieakkoord is Stroomversnelling gestart. Stroomversnelling is een initiatief van bouwers en woningcorporaties om ruim 100.000 bestaande huurwoningen energieneutraal te maken. Om dit te kunnen realiseren kiest Stroomversnelling voor een industriële, grootschalige aanpak. Een groot deel van de Nederlandse huurwoningen is gebouwd in de jaren '50 tot en met '80 van de vorige eeuw. In die tijd werd er nog niet zo veel aandacht besteed aan energiebesparing en het energieneutraal maken van dergelijke woningen vraagt dan

ook om rigoureuze maatregelen. In de praktijk komt het er op neer dat een extra schil om de woning wordt geplaatst. Stroomversnelling heeft ongeveer 70 leden: woningcorporaties, bouwers, overheden en toeleveranciers.

Vleermuizen in de knel Juist de oudere (huur-)woningen fungeren vaak als verblijfplaats voor vleermuizen. Ze bevatten in veel gevallen geen spouwmuurisolatie, waardoor prachtige ruimten, met een grote diversiteit aan microklimaten,

Over effecten van mitigerende maatregelen op gebouwbewonende vleermuissoorten is nog te weinig bekend. Foto Rudmer Zwerver.

ontstaan voor vleermuizen om in te verblijven. De Zoogdiervereniging vreesde al eerder voor het lot van de vleermuizen en tekende begin 2015 bezwaar aan. De werkwijze van Stroomversnelling voldeed toen niet aan de (toen geldende) Flora & Faunawet. De Zoogdiervereniging werd daarop door Stroomversnelling uitgenodigd om mee te denken. Gezamenlijk is een proces gestart waarbij vleermuisexperts van de Zoogdiervereniging en andere partijen als Vogelbescherming Nederland, samen met de initiatiefnemers van Stroomversnelling, de maatregelen en aanpak voor renovaties doorgenomen hebben. De Zoogdiervereniging en Vogelbescherming zijn geen lid van Stroomversnelling, maar zijn lid van de klankbordgroep waaraan ook mussen- en gierzwaluwstichtingen deelnemen. Wanneer goed wordt omgegaan met bestaande verblijfplaatsen kan Stroomversnelling namelijk ook kansen bieden voor vogels en vleermuizen. Bijvoorbeeld door standaard nieuwe verblijfplaatsen te realiseren in de aan te brengen schil.

Stroomversnelling zoekt een oplossing om met zo min mogelijk vertraging en binnen de randvoorwaarden van kosten, mitigatie en compensatie op grote schaal mogelijk te maken. Stroomversnelling gaat daarbij uit van standaardisatie. Maar bij vleermuizen is dat maar beperkt mogelijk. Een groot aantal soorten vleermuizen maakt gebruik van gebouwen, elk met hun eigen

complexe jaarcyclus en met sterk variërende klimatologisch behoeften wat betreft hun verblijfplaatsen. Daar komt ook nog bij dat we deze behoeften voor een groot aantal soorten onvoldoende kennen. De Zoogdiervereniging heeft daarom aangegeven dat standaardisatie van de mitigerende maatregelen niet afdoende is. Er is simpelweg nog te weinig kennis van de ecologie van gebouwbewonende vleermuizen en de effectiviteit van mitigerende maatregelen.

Gedragscode Stroomversnelling heeft nu de gedragscode natuurinclusief renoveren laten opstellen. Hierin is getracht om een werkwijze uit te denken die schade voor vleermuizen, en andere soor-

ten, tot een aanvaardbaar minimum terugbrengt. De gedragscode is in beginsel goedgekeurd door Van Dam, in het kabinet Rutte II staatsecretaris van Economische Zaken. Leden van de Zoogdiervereniging met specialistische vleermuis kennis hebben de gedragscode onder de loep genomen en een zienswijze ingediend. In de huidige vorm van de gedragscode lopen beschermde vleermuizen volgens de vereniging namelijk onaanvaardbare risico's. Een zienswijze is in wezen een document waarin een belanghebbende aangeeft het niet eens te zijn met het voornemen om een bepaald besluit te nemen. Anders dan een bezwaarschrift heeft een zienswijze altijd betrekking op een besluit dat nog moet worden genomen. Het ministerie is

Ruige dwergvleermuis achter de gevelpannen. Foto Evert-Jan Slot

verplicht om de zienswijze mee te nemen in de uiteindelijke besluitvorming en aan te geven op welke wijze deze behandeld is.

Zienswijze In het kort komt de inhoud van de zienswijze van de Zoogdierverseniging op het volgende neer. De Zoogdierverseniging ziet vier grote problemen ontstaan met de huidige gedragscode:

1. De garantie dat tijdens het proces kan worden bijgestuurd is onvoldoende vormgegeven. De gedragscode is zo geformuleerd dat ze eerder een vrijbrief dan een waarborg is. De voorgestelde borging laat de bevoegde instanties namelijk grotendeels buiten beeld waardoor Stroomversnelling haar eigen werk keurt. De gedragscode kent veel vrijblijvende formuleringen van goede wil, maar er is geen dwingend proces afgesproken dat ervoor moet zorgen dat geconstateerde tekortkomingen opgelost worden.

2. De maatregelen zoals ze worden voorgesteld in de gedragscode zijn in sommige gevallen erg experimenteel. Van de voorgestelde maatregelen is de werking voor een groot aantal gebouwbewonende soorten (en functies) nog niet aangetoond waardoor deze nog niet bewezen effectief zijn. Wanneer op dergelijke grote schaal maatregelen worden toegepast, zijn de mogelijke negatieve effecten op vleermuissoorten ook groot en kan volgens de Zoogdierverseniging niet met experimentele maatregelen worden gewerkt (terwijl de monitoring summier is).

3. Een belangrijk uitgangspunt van de huidige gedragscode is dat de werkwijze voortdurend wordt verbeterd door de ervaringen in de praktijk te monitoren. Hier gaat het mis. De voorgestelde monitoring op populatieniveau schiet volgens de Zoogdierverseniging te kort om de gunstige Staat van Instandhouding te kunnen waarborgen

of volgen. Daarnaast is de monitoring op de effectiviteit van de maatregelen ook niet afdoende vreest de Zoogdierverseniging. De Zoogdierverseniging heeft in haar zienswijze een eerste aanzet gegeven tot een adequate monitoring.

4. Een belangrijke stap in het werkproces is de 'omgevingscheck'. Op basis hiervan worden mogelijke effecten op vleermuizen ingeschat en besloten hoe te werken en of de standaard maatregelen van toepassing zijn. De Zoogdierverseniging heeft ernstige twijfels bij de kwaliteit ervan. Zo vindt de Zoogdierverseniging dat er van uit moet worden gegaan dat alle soorten en functies aanwezig zijn, tenzij kan worden aangetoond dat deze afwezig zijn en niet andersom.

De Zoogdierverseniging staat in haar kritiek niet alleen. Ook het Netwerk Groene Bureaus kan zich niet vinden in de inhoud van de huidige gedragscode. Vogelbescherming Nederland heeft daarnaast twijfels over de handhaving en de borging van de resultaten van het leerproces.

Hoe verder De Zoogdierverseniging onderstreept het belang van na-isolatie en ziet zeker kansen in een aanpak waarbij maatregelen in een standaard proces worden getroffen. Zij moet echter ook constateren dat daarvoor de kennislacunes nog te groot zijn. Het oplossen van deze kennislacunes kan niet enkel worden afgewend op de eerste initiatiefnemers van groot-schalige projecten en zou als een maatschappelijk belang moeten worden gezien. Een zaak voor heel Nederland en heel veel (ruimtelijke ontwikkelings) projecten. Het zou toch jammer zijn als we, met het oog op bescherming van de biodiversiteit van de toekomst, de huidige biodiversiteit om zeep helpen? Dat kan niet de bedoeling zijn van 'het meest groene kabinetsbeleid' tot

Zelf iets doen voor vleermuizen?

De bebouwde omgeving is belangrijk voor vleermuizen. Een aantal soorten, zoals de gewone dwergvleermuis, de laatvlieger en de gewone grootoortvleermuis, kiest met name gebouwen als verblijfplaats. Ze verblijven overdag bijvoorbeeld in de spouw of onder de dakpannen. Over het algemeen merk je daar als bewoner niks van. Hun geluiden zijn simpelweg te hoog voor het menselijk oor en vleermuispoep droogt snel op en vergaat uiteindelijk volledig. In huis of buiten de gevel zal het dus niet te ruiken zijn. 's Avonds kun je dan genieten van hun prachtige vlucht boven de tuin.

Je kunt ook zelf verblijfplaatsen realiseren voor vleermuizen in je huis. Er zijn verschillende inbouwkasten voor vleermuizen op de markt. Kleine kasten doen voornamelijk dienst als zomerverblijf voor een klein aantal dieren. Grote kasten hebben een betere warmtebuffer en kunnen daarom ook dienst doen als kraam- of winterverblijf. De inbouwkasten worden tussen de isolatie en de buitengevel geplaatst. Er kan dus geen 'koudebrug' optreden.

nu toe. Daarom hopen we dat het nieuwe kabinet de ruimte ziet zich ook echt groen in te zetten en actief mee helpt om voor vleermuizen en energiebesparing een oplossing te vinden. De gedragscode is op zich een stap in de goede richting maar de risico's zijn momenteel nog te groot om op basis van de voorgestelde gedragscode door te gaan.

Op het moment dat dit artikel afgerond werd, was de reactie op de ingediende zienswijzen nog niet bekend. Wel was de Zoogdierverseniging in gesprek met de vereniging Stroomversnelling om te zien of een juridische confrontatie voorkomen kan worden door aanpassingen van de gedragscode. In het voorjaarsnummer van 2018 verschijnt dan ook een vervolgartikel over het verder verloop van dit belangrijke dossier.

Sander Bouwens, Piet Bergers en Marcel Schillemans zijn werkzaam bij het Bureau van de Zoogdierverseniging.

Zonnende dwergvleermuizen in een stootvoeg. Foto Ilco van Woersem